

Z výsledků výzkumu v roce 2015

Vědecko-výzkumná činnost VÚPSV, v. v. i., v roce 2015 navazovala na předchozí výzkumné aktivity a v souladu se schváleným materiálem "Dlouhodobý koncepční rozvoj VÚPSV, v. v. i., v letech 2011–2017" probíhala v rámci projektů souhrnného charakteru. Vodítkem vědecko-výzkumné činnosti byl "Plán činnosti na r. 2015". S tematickým zaměřením výzkumu i získanými poznatky seznamuje následující text.

Přehledové, teoreticko-metodologické a komparativní studie o sociálních politikách v zemích EU, popř. OECD

V tomto výzkumu byla v r. 2015 pozornost věnována problematice Srovnání invalidizace v ČR a v některých zemích EU.

Pozornost byla zaměřena především na země s víceúrovňovým systémem invalidity a invalidních důchodů. V rámci projektu bylo popsáno pojetí invalidity a věcných a právních podmínek pro uznávání invalidity a přiznávání invalidních důchodů ve sledovaných zemích, dočasnost nebo trvalost nároku na invalidní důchod a na problematiku kontrol. Vývoj invalidizace byl dokumentován na základě vybraných statistických údajů týkajících se nově přiznaných invalidních důchodů a jejich jednotlivých druhů, zvláštní pozornost byla zaměřena na zdravotní příčiny invalidizace a na její věkový aspekt, tedy na věk, ve kterém byly invalidní důchody přiznávány. Významnou součástí statistického přehledu byl ukazatel počtu nově přiznaných případů invalidity na 100 000 obyvatel, který má pro mezinárodní srovnání invalidizace zásadní význam. Data o nově přiznaných invalidních důchodech byla doplněna o údaje o celkových počtech vyplácených invalidních důchodů a o počtech zaniklých důchodů v daných letech.

V rámci EU byly sledovány Belgie, Itálie, Litva, Německo, Nizozemsko, Polsko, Slovensko a Švédsko, mimo uvedené země EU bylo do výběru zařazeno Švýcarsko. S výjimkou Belgie se jedná vždy o země s víceúrovňovým systémem invalidity.

U většiny zemí byly prezentovány údaje za roky 2012 a 2013, výjimku tvořilo pouze Nizozemsko, kde byla za rok 2013 k dispozici pouze základní data a podkladem pro detailnější zpracování byly proto údaje za léta 2011 a 2012, a Polsko, které bylo s ohledem na dostupné zdroje dokumentováno převážně na základě údajů za rok 2013.

Výzkumem bylo zjištěno, že v oblasti invalidizace podle věku a podle zdravotních příčin se situace v ČR shoduje s trendy ve většině sledovaných zemí. V oblasti „míry sociální ochrany“ ze srovnání vyplynulo, že systém v ČR je značně liberální s počtem 265–272 nově přiznaných invalidních důchodů na 100 tisíc obyvatel. Nižší hodnoty vykazuje 6 sledovaných zemí, a to Itálie (258–268), Polsko (128–132), Švédsko (175–197), Švýcarsko (167–180), Německo (216–219) a Nizozemsko (202–220), tedy převážně země s prosperující ekonomikou a dobrými systémy sociální ochrany. V Belgii, Litvě a na Slovensku je invalidizace vyšší než v ČR.

Dlouhodobé monitorování problematiky sociální diferenciacce a marginalizace, sociálního vyloučení a chudoby, stejně jako i vybraných opatření, která napomáhají jejich předcházení a omezení

V rámci výzkumu **Chudoba, materiální deprivace a sociální vyloučení v České republice s důrazem na děti a domácnosti vychovávající děti** byl zvolen přístup, který vychází z konceptu sociálního vyloučení jako vicedimenzionální deprivace, který je dynamický, což v případě dětí implikuje rizika setrvalé chudoby či jiných negativních důsledků jejich chudoby a deprivace v dětství. Tento fenomén je nutno nahlížet v souvislosti s konceptem sociálních investic, jenž klade důraz na přerušování cyklu znevýhodnění.

Pro celkově příznivý vývoj rizika chudoby je podstatné, že pokles rizika chudoby mezi lety 2008 až 2013 nastal v domácnostech, které byly a nadále jsou tímto rizikem ohrožené více než ostatní - v domácnostech s velmi nízkou pracovní intenzitou, nízkým vzděláním a u domácností s nezaměstnanými členy.

V některých kategoriích populace však došlo k prohloubení intenzity chudoby. Riziko chudoby je důsledkem souhry více faktorů, naprosto nejvýznamnější je ale pozice na trhu práce. V případě dětí je klíčovou rolí postavení jejich rodičů na trhu práce, dále je důležité vzdělání členů domácnosti, neúplnost domácnosti (jeden dospělý je rizikový faktor) a věk nejmladšího dítěte (věk 12–18 let je rizikový faktor).

V důsledku toho je riziko chudoby koncentrováno do méně početných kategorií populace, ale v těchto je výrazně vysoké. Souběžným trendem je pokles efektivity sociálních transferů při eliminaci chudoby v případě domácností s nezaměstnanými členy a některých dalších více ohrožených skupin populace.

Jako narůstající problém se ukazuje být tzv. tvrdá chudoba (tj. poklesu příjmu domácností pod úroveň životního minima po úhradě nákladů na bydlení, kdy nestačí příjmy na úhradu základních potřeb jednotlivců). Nejvíce jsou přitom ohroženy domácnosti ekonomicky neaktivních jedinců v produktivním věku. Takových domácností bylo v roce 2013 celkem 3,7 % z celkového počtu domácností, u 46,6 % z nich však reziduální příjem nekryje životní minimum domácnosti.

V rámci projektu **Příjmová chudoba a materiální deprivace seniorů: subjektivní a objektivní pohledy** bylo na základě teoretického rámce zpracovávaných konceptů využito dat výběrového šetření „Životní podmínky“ EU-SILC za období 2008 až 2012 a na jejich základě byla představena „objektivní“ situace starších osob v ČR.

Na základě sekundární analýzy výběrového šetření „Spotřebitelé“ realizovaného v dospělé populaci ČR (40+) bylo konstatováno, že subjektivní chudoba je z mnoha titulů lepším indikátorem materiální deprivace ve vyšším věku než výše příjmu, a že subjektivní chudoba a materiální deprivace ovlivňuje obecnou životní spokojenost měřenou různými indikátory, ale "zhoršuje" i vnímání aktuální životní etapy starších respondentů.

Pozornost byla rovněž věnována formám zvýšení finanční, resp. příjmové jistoty ve vyšším věku, a to zejména v kritickém období přechodu do starobního důchodu. Tzv. předdůchody se jeví jako systém citlivý jak na přístup zaměstnavatelů, tak především na míru zhodnocení penzijních aktiv penzijních společností. Ekonomické modely účasti na doplňkovém penzijním připojištění potvrzují určité obavy, že se jedná o relativně málo využívaný formát podpory životní úrovně ve stáří a mezi sporičímí jsou nadreprezentovány osoby s méně rizikovými příjmy, sociálním postavením, vzděláním a typem vykonávané práce, nejedná se tudíž o nástroj, který by byl v současné době využitelný pro ochranu před chudobou a materiální deprivací u těch nejohroženějších skupin.

V rámci projektu **Vybrané aspekty péče o seniory z hlediska sociálního začleňování** se potvrdilo, že obecně nízká míra rizika chudoby u seniorů je determinována v důsledku vysoce redistributivního důchodového systému a relativně efektivním systémem sociálních transferů. Výsledné riziko chudoby a sociálního vyloučení u seniorů je na velmi nízké úrovni, výrazně pod úrovní průměru zemí EU.

Charakteristika základních podmínek pro přiznání starobního důchodu ukázala, že v současné době je při jeho koncipování uplatňována presumpce zásluhovosti, přičemž ale v dlouhodobém časovém horizontu - pokud se věková hranice pro vznik nároku na starobní důchod bude každoročně nadále zvyšovat bez toho, aby byla zastropována - bude toto pojetí postupně nahrazováno fikcí invalidity.

Z porovnání výše důchodů s náklady na zajištění potřebných sociálních služeb je zřejmé, že výše starobního důchodu neumožňuje klientům vyžadujícím sociální služby, zejména v pobytových zařízeních, tyto náklady uhradit. Tato skutečnost vedla v uplynulém období k zavedení příspěvku na péči, aby si klient, který potřebné služby potřebuje, tyto služby mohl „koupit“. Potřebný rozvoj služeb však díky závislosti poskytovatelů sociálních služeb na přiznání dotací (vyrovnávacích plateb) z veřejných zdrojů nebyl nastartován a prostředky vynakládané na výplatu příspěvku na péči tak jsou využívány neefektivně. Tato skuteč-

nost nutně musí vést k hledání nových řešení, která by přispěla k výraznému zvýšení efektivnosti při financování sociálních služeb a k jejich žádoucímu rozvoji.

Provedené hodnocení dostupnosti poskytovaných služeb sociální péče v jednotlivých správních obvodech obcí s rozšířenou působností ukázalo výrazné rozdíly. Přestože zákon o sociálních službách je v současné době v praxi uplatňován již devátým rokem, k odstranění neopodstatněných rozdílů ve vybavenosti jednotlivých regionů sociálními službami zatím nedošlo. Vedle již uvedeného neefektivního systému financování je to způsobeno především skutečností, že v rámci plánování sociálních služeb není dostatečná pozornost věnována analýze demografického vývoje a především změnám ve struktuře populace.

V rámci realizovaného terénního šetření se potvrdilo, že mezi respondenty v předseniorském věku a seniory existuje významná diference ve struktuře osobních příjmů. Pro většinu respondentů je důležité, aby je respektovalo jejich nejbližší sociální okolí, zejména pak členové rodiny. To vypovídá o vysokém významu nejbližšího sociálního okolí respondentů, a zejména pak jejich rodiny v případě zajištění péče a pomoci, resp. v případě řešení problematiky sociálního vyloučení.

Významnou okolností je důležitost jednotlivých služeb pro samotné respondenty. Z výsledků výzkumu v této souvislosti vyplývá, že pro dotázané je v největší míře důležitý obsah a cena nabízených služeb. Důležitá je rovněž dopravní a časová dostupnost služeb a předchozí pozitivní zkušenosti či doporučení ze strany příbuzných či známých.

V rámci výzkumného šetření bylo vyprofilováno celkem šest potenciálních příčin, které mají největší dopad na sociální vyloučení seniorů. Jedná se o ohrožení ze strany nejbližšího sociálního okolí, o růst cen, resp. nedostatek finančních prostředků, o ztrátu majetku, o kriminalitu, o neuspokojivý zdravotní stav a o ohrožení či ztrátu výdělečné činnosti.

V rámci projektu **Prověření výše částky životního minima nezaopatřeného dítěte ve věku 6–15 let na základě údajů z roku 2013 včetně účelnosti znovuzavedení dvou částek životního minima pro nezaopatřené děti ve věku 6–10 let a 10–15 let** byla analyzována data rodinných účtů ze šetření ČSÚ v let 2010, 2012 a 2013 a dalších relevantních zjištění s cílem posoudit vhodnost diferencované valorizace životního minima a existenčního minima vzhledem k odlišnosti vah komodit v příslušných spotřebních koších. V dostupných datech se odkryly výrazné rozdíly ve skladbě výdajů domácností. Během velice krátkého časového intervalu došlo k dynamickému vývoji a vysoké volatilitě ve struktuře výdajů na úrovni jednotlivých položek a jejich podílu k celku. Nejvíce změna zasáhla domácnosti prvního decilu.

Na základě výsledku prověření životního minima bylo doporučeno kontrolovat výši životního minima každý rok pro získání představ trendového vývoje výdajů nízkopříjmových domácností, který by měl ve fázích hospodářského cyklu vyhlazující efekt. Toto opakování by mělo za následek stanovení životního minima na takové úrovni, které by bylo více reprezentativní. Navíc dle současné praxe se životní minimum stanovuje na základě datové základny staré dva roky a za pomoci aproximace se transformuje na životní minimum odpovídající současným a budoucím podmínkám.

V rámci projektu **Metodika prevence ztráty bydlení v ČR** byly zmapovány příčiny ztráty bydlení a jejich prevence s cílem navrhnout komplexní metodický nástroj pro zavedení preventivních opatření zacílených na domácnosti ohrožené ztrátou bydlení.

Z rešerše české odborné literatury a analýzy koncepčních dokumentů vztahujících se k problematice bydlení a prevenci bezdomovectví vyplývá, že téma prevence ztráty bydlení je řešeno pouze okrajově. Ve většině koncepčních dokumentů je toto téma zmíněno pouze jako součást širšího konceptu prevence bezdomovectví a navrhované nástroje a opatření jsou pak z hlediska prevence ztráty bydlení poměrně neefektivní, protože jsou cíleny na situace, ve kterých ke ztrátě bydlení již došlo.

Z vlastního výzkumu vyplynulo několik významných zjištění. Pozornost a úsilí aktérů jsou na národní úrovni vychýleny ve prospěch řešení krizových situací vyvolaných ztrátou bydlení. Není-li dostatečně vyřešena dostupnost bydlení pro ohrožené skupiny obyvatel, význam prevence jeho ztráty roste. Pozornost k prevenci ztráty bydlení je na národní úrovni slabá a na lokální úrovni je realizována v různé intenzitě, nesystematicky a nejednotně. Není identifikována a jednoznačně popsána cílová skupina opatření prevence ztráty bydlení, chybí důsledná, systematická, široce pojatá a pravidelně se opakující depistáž. Sociální práce bývá mnohdy zahajována až v okamžiku, kdy ohrožené domácnosti samy vyhledají pomoc. Nedaří se poskytovat včasnou intervenci u domácností ohrožených ztrátou bydlení. Nízká efektivita intervencí

u pozdě odhalených případů ztráty bydlení má za následek, že uživatelé sociálních služeb a klienty sociálních pracovníků jsou většinou již lidé, kteří o standardní bydlení přišli, případně již dlouhodobě standardně nebydlí. Nejsou identifikovány typické situace vyvolávající riziko ztráty bydlení a stanoveny principiální cíle, ke kterým by uplatnění nástrojů mělo vést. Chybí modelové postupy, jak takových cílů dosahovat, existující nástroje jsou používány selektivně bez jednoznačně stanoveného cíle a reflexe postupů. Není nastavena efektivní spolupráce v rámci úřadů obcí a spolupráce s ostatními lokálními aktéry.

Výsledkem projektu je „Metodika prevence ztráty bydlení“, certifikovaná MPSV ČR, která představuje konkrétní metodickou podporu obcím s rozšířenou působností při řešení nepříznivé sociální situace osob spojené se ztrátou bydlení. Tato metodika obsahuje identifikaci a popis základních nepříznivých situací, které mohou vést ke ztrátě bydlení, popis „spouštěčů“ těchto situací, popis cílových skupin, které jsou definovány skrze tyto situace a návrh systému depistáže. Stěžejní části Metodiky jsou pak postupy řešení jednotlivých nepříznivých sociálních situací spojených s rizikem ztráty bydlení.

V projektu **Popis velikosti a struktury skupin osob, které by mohly představovat cílovou skupinu sociálního bydlení** byla analyzována data výběrového šetření Životní podmínky 2013 (EU-SILC 2013) a administrativní data o příjemcích dávek hmotné nouze ze systému OKnouze.

Na základě představení struktury populace ČR z hlediska typů domácností a právního důvodu užívání bydlení a rozboru struktury domácností z hlediska podílu nákladů na bydlení k příjmům byly identifikovány domácnosti ohrožené ztrátou bydlení v důsledku kombinace nízkých příjmů a vysokých nákladů na bydlení a také v důsledku vzniku dluhů spojených s bydlením, pozornost byla rovněž věnována osobám bydlícím v ubytovacích zařízeních a distribuci nevyhovujícího bydlení v populaci.

V situaci, kdy náklady na bydlení přesahují 30 % disponibilních příjmů a současně reziduální příjmy nepřesahují hranici 1,6 násobku životního minima, se ocitá 9,9 % všech českých domácností. Více než dvě pětiny těchto domácností (193 336) tvoří domácnosti jednotlivců, dalších 50 496 tvoří domácnosti osamělých rodičů a 67 376 je domácností bezdětných párů.

Ztrátou bydlení jsou ve velké míře ohroženy domácnosti, které vydávají více než 40 % svých disponibilních příjmů za bydlení, jde o 13,2 % z celkového počtu domácností, ovšem mezi uživateli nájemního či podnájemního bydlení je to 51,8 % domácností. Reziduální příjem nepřesahuje výši 1,6 násobku životního minima dané domácností u 11,2 % z celkového počtu domácností, mezi domácnostmi v nájemním či podnájemním bydlení je to však 51,3 %.

Specifickou ohroženou skupinu tvoří domácnosti příjemců doplatku na bydlení. Podle databáze OKnouze v prosinci 2014 pobíralo tuto dávku 71 897 domácností, přičemž nejčastějšími příjemci této dávky byly domácnosti užívající nájemní bydlení (54,3 %). Druhou nejpočetnější skupinou jsou domácnosti spadající do kategorie „jiná“ (40,9 %), z nichž největší podíl tvoří domácnosti bydlící na ubytovnách.

Dlouhodobé sledování a hodnocení faktorů, které způsobují nerovnováhy na trhu práce a hodnocení opatření, která tyto nerovnováhy odstraňují

V rámci výzkumů v této oblasti se VÚPSV, v. v. i., v r. 2015 zaměřil na reformu služeb zaměstnanosti v ČR, popis podmínek pro systémové předvídání vývoje na trhu práce s použitím takového modelu, který by přispěl k úspěšné tvorbě informačních produktů o předpokládaných predikcích v odvětvích a profesích české ekonomiky, evaluaci projektu Předvídání kvalifikačních potřeb, ekonomický přínos řízené pracovní migrace, dopady případného útlumu komplexu herního průmyslu na zaměstnanost, odhad nákladů veřejných rozpočtů vynakládaných na jednoho nezaměstnaného, odhad rozsahu nelegální práce v ČR a její dopady na veřejné rozpočty a na vytvoření webové aplikace pro projekt MIKOP.

Cílem projektu **Reforma veřejných služeb zaměstnanosti v ČR** bylo na základě zhodnocení současného stavu služeb zaměstnanosti a politiky zaměstnanosti po realizované organizační změně, na základě analýzy zahraničních zkušeností a diskusí s experty na danou problematiku, vytvořit metodický nástroj, který bude využit k zajištění efektivního výkonu veřejných služeb zaměstnanosti.

Zhodnocení současného stavu po reformě ukázalo na řadu chyb a nefunkčnosti. Základní negativa reformy byly nekonceptnost, rozpor mezi deklarovanými cíli reformy a dosaženým skutečným stavem, rozpad fungujícího systému veřejných služeb zaměstnanosti a ztráta jeho základního poslání, chybné zaměření reformy, nedostatečné personální, materiální a prostorové zabezpečení realizace organizačních změn, nefunkčnost informačních systémů, ztráta akceschopnosti aktivní politiky zaměstnanosti a vytěsnění agendy zaměstnanosti agendou nepojistných dávek.

Na základě zjištěného stavu a nedostatků ve fungování veřejných služeb zaměstnanosti v ČR byla s odbornými experty a účastníky fokusních skupin diskutována problematika potřebných změn v nastavení a samotném poskytování veřejných služeb zaměstnanosti. Nezbytné je především výrazně posílit individuální přístup ke klientovi, uplatňovat vhodné poradenské metody, zracionalizovat vnitřní děbu činností, snížit administrativní zátěž pracovníků pracovních poradenských služeb, posílit spolupráci se zaměstnavateli, zvýšit míru a dostupnost informací klientům (jimiž jsou jak uchazeči o zaměstnání, tak zaměstnavatelé), posílit „samoobslužné“ zprostředkování zaměstnání, zvýraznit služby pro zaměstnavatele a otevřít zprostředkování všem.

Cílem projektu **Popis podmínek pro systémové předvídaní vývoje na trhu práce s použitím takového modelu, který přispěje k úspěšné tvorbě informačních produktů a přepokládaných predikcích v odvětvích a profích české ekonomiky** bylo zmapovat dostupné zdroje o pracovních silách a jejich uplatnitelnosti na trhu práce, o absolventech škol a makroekonomickém vývoji odvětví a navrhnout zkvalitnění a rozšíření práce s dostupnými daty za účelem tvorby predikcí kvalifikačních potřeb a současně navrhnout takový systém analyzování a předvídaní kvalifikačních potřeb trhu práce, který umožní kvalitní a pravidelné zpracování všech produktů a výstupů projektu pro potřeby cílových skupin.

V rámci projektu byl navržen model pro prognózování vzdělanostních potřeb, který umožňuje tvorbu odhadu vývoje zaměstnanosti v odvětvích české ekonomiky na období pěti let a projekci kvalifikačních potřeb na období pěti let.

Výstupem projektu je zpráva, která představuje vstupní data modelu a diskutuje alternativy těchto vstupů. Zabývá se také problematikou aktualizace výsledků, jejich testováním a diseminací. Tato zpráva je určena uživatelům modelu pro odhadování vzdělanostních potřeb a jiným zainteresovaným osobám a obsahuje manuál pro ovládání funkcí modelu.

Pro naplnění cíle projektu **Evaluace projektu Předvídaní kvalifikačních potřeb** byla využita obsahová analýza, která byla založena na daných evaluačních otázkách, přičemž byl sledován soulad mezi zadáním projektu a hodnocenými výstupy. Při celkové evaluaci bylo přihlédnuto k názorům odborníků, kteří byli vybráni a osloveni řešitelem projektu, vyjádření odborníků byla následně poskytnuta evaluátorům.

V rámci evaluace projektu byl zvolen dvojí přístup - průřezová evaluace napříč všemi produkty a specifické otázky k jednotlivým produktům. Průřezovými okruhy byly kvalita vytvořených produktů projektu PŘEKVAP, využitelnost vytvořených produktů z pohledu finálních (potenciálních) uživatelů, přiměřenost vynaložených zdrojů na zpracování výstupů, dodržení principu hospodárnosti, míra zohlednění vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v aktuálním období na trhu práce při výběru konkrétních profesí a odvětví, pojetí a struktura zvolených profesí a odvětví z hlediska aktuální uplatnitelnosti na českém trhu práce v současnosti a jejich budoucí perspektiva a dostupnost vstupních zdrojů pro tvorbu informačních produktů v regionální úrovni.

Cílem projektu **Ekonomický přínos řízené pracovní migrace** bylo odpovědět na otázku, zda a v jaké míře je možné řešit problémy spojené s aktuálním a očekávaným demografickým vývojem v České republice prostřednictvím pracovní migrace.

Východiskem prací na celém projektu byla analýza demografického vývoje v letech 1991 až 2011 a demografické projekce do roku 2100. Právě mezi lety 1991 a 2011 se odehrály některé, z pohledu demografického vývoje, významné změny, zejména pokles porodnosti i úmrtnosti. Za zásadní zjištění prognózy demografického vývoje České republiky do roku 2100 zpracované ČSÚ lze považovat konstatování, že po roce 2018 bude následovat dlouhé období populačního úbytku. Důsledkem tohoto vývoje bude skutečnost, že podle střední varianty projekce bude docházet k redukci počtu obyvatel ČR v průběhu 21. století o více než 2,8 milionu osob. Významným způsobem se promění také struktura společnosti, kdy především v důsledku rostoucího podílu osob v seniorském věku poroste index ekonomického zatížení.

Dále výzkumný tým vycházel z analýzy výskytu cizinců na trhu práce v ČR podle dat VŠPS a EU-SILC. Analýza především dokumentuje, že i přes výhrady k významným limitům využití těchto dat pro analýzu ekonomických aktivit cizinců, se strategie a způsoby participace na trhu práce v ČR u jednotlivých cizinců liší, mimo jiné v závislosti na zemi původu.

Pozornost byla rovněž věnována konceptu náhradové migrace jako migrace nutné k nahrazení ztrát způsobených celkovým úbytkem populace a specificky pak snížením podílu osob v produktivním věku. Pro kvantifikaci dopadů náhradové migrace na český důchodový systém byl zpracován simulační model, který vycházel z výstupů připravených tzv. Bezděkovou komisí (2005) a rozšířil je o vliv variantní migrace. Podkladovými daty pro model byla prognóza demografického vývoje České republiky do roku 2100 zpracovaná ČSÚ. Vytvořený model hodnotil dopad migrace z pohledu vývoje salda migrace, vývoje počtu obyvatel ČR, z pohledu vývoje vybraných indexů závislosti, vývoje salda systému starobních důchodů v % HDP a vývoje implicitního penzijního dluhu v % HDP. ČR dosud nemá zkušenosti s migrací většího rozsahu, ve světle aktuální migrační vlny pak vyvstává otázka, zda je stát schopen migraci vhodně „usměrňovat“ a integrovat migranty na českém trhu práce.

Projekt prokázal, že prostřednictvím imigrace lze do jisté míry kompenzovat celkový úbytek obyvatelstva, rozhodně však jejím prostřednictvím nelze zcela eliminovat negativní efekty populačního stárnutí. V případě nulové migrace hrozí České republice prohloubení problémů financování důchodového systému, naopak výraznější rozsah imigrace se může stát důležitým faktorem pro jeho finanční udržitelnost. To ovšem platí pouze za předpokladu, že společnost je schopna řídit objem a strukturu imigrace a pokud nastavené politiky povedou k sociální a ekonomické integraci migrantů. Možnostmi splnění výše uvedených předpokladů se ale celý projekt implicitně nezabýval.

Projekt **Dopady případného útlumu komplexu herního průmyslu na zaměstnanost** představil veřejně dostupné údaje o počtu heren a kasin povolených Ministerstvem financí ČR a obcemi na území ČR a současně i údaje (včetně vlastních odhadů) o počtu zaměstnanců působících v provozovněch v rámci odvětví CZ NACE 92 a oboru výroba výherních přístrojů a terminálů, který je součástí odvětví CZ NACE 32.40, a přehled o firmách působících v uvedených odvětvích. Kromě toho byla zpracována input-output analýza zaměřená na zhodnocení dopadů případných legislativních změn na zaměstnanost v celé České republice a dále i případová studie obsahující odhad dopadů na zaměstnanost v okrese Vyškov.

Pro zkoumání dopadů změn legislativy na odvětví CZ-NACE 92 Činnosti heren, kasin a sázkových kanceláří byla provedena input-output analýza za předpokladu, že potenciální dopady připravované legislativy způsobí pokles poptávky po hazardních a sázkových hrách o 15 % (mírnější scénář) respektive o 30 % (přísnější scénář). Input-output analýza zjistila, že žádné jiné odvětví nebylo a není na dodávkách pro provozovatele hazardu závislé, takže v případě poklesu produkce hazardního průmyslu o 15 až 30 % by nebylo výrazně ohroženo žádné jiné odvětví.

Cílem projektu **Odhad nákladů veřejných rozpočtů vynakládaných na jednoho nezaměstnaného** bylo identifikovat a kvantifikovat náklady veřejných rozpočtů, které lze s existencí nezaměstnanosti spojit a porovnat přístupy a výsledky s dosavadními studiemi, které na toto téma byly v ČR již zpracovány. Celkové náklady veřejného sektoru spojené s nezaměstnanou osobou lze dělit na tři okruhy - přímé, nepřímé a ostatní náklady veřejných rozpočtů.

Přímé náklady jsou výdaje veřejných rozpočtů, které lze spojit s nezaměstnanou osobou, jedná se zejména o vyplácené sociální dávky, platbu státu do systému veřejného zdravotního pojištění za nezaměstnanou osobu, náklady na aktivní politiku zaměstnanosti a administrativní náklady s výše uvedenými politikami spojenými.

Druhou položkou jsou nepřímé náklady, což jsou nevybrané přímé a nepřímé daně v souvislosti s nezaměstnanou osobou.

Třetí položkou nákladů jsou ostatní náklady, které lze spojit s ostatními negativními efekty nezaměstnanosti na domácí domácnost nezaměstnaného a společnost jako celek a z toho plynoucí potřebou veřejného sektoru reagovat (např. možné zhoršení zdraví jedince, možný rozpad rodiny, rozvoj sociálně patologických jevů nebo růst kriminality).

Výsledky za rok 2014 ukazují, že průměrné roční náklady na jednu celoročně nezaměstnanou osobu se pohybují kolem 207 tis. Kč. Tento odhad je do značné míry ovlivněn náklady na sociální systém (průměrně 73 tis. Kč, což je 35 % celkových nákladů) a nevybranými daněmi z nere realizované práce a spotřeby nezaměstnaného jedince (průměrně 91 tis. Kč, což je 44 % celkových nákladů).

V rámci projektu **Odhad rozsahu nelegální práce v ČR a její dopady na veřejné rozpočty** byla věnována pozornost problematice, která patří v naší zemi k málo zmapovaným. Nelegální práce, resp. nehlášená práce, je významným fenoménem národní ekonomiky a je součástí tržních vztahů. Na jedné straně vytváří hodnoty, přispívá k růstu národního bohatství, na druhé straně narušuje přerozdělovací procesy, rozměňuje národní fiskální politiku. Její provozování skrze nekalou konkurenci (její aktéři mají náklady snížené o daně a odvody do centrálních solidárních fondů sociálního a zdravotního zabezpečení) deformuje cenovou strukturu. Provozovatelé nelegální práce v plné míře bezplatně využívají společenskou infrastrukturu, což ve svých důsledcích zvyšuje daňové zatížení legálně působících subjektů, daňových plátců a prohlubuje sociální napětí ve společnosti.

Podklady pro odhad rozsahu nelegální práce jsou omezené. K odhadu rozsahu nelegální práce jsou k dispozici pouze výstupy šetření daňových úniků provedených CERGE v letech 2000, 2002 a 2004 a navazující analýzy a prognózy práce na černo, odhady neevidované, resp. nehlášené práce v rámci soustavy národních účtů zpracované podle metodiky ESA 95, resp. ESA 2010, data statistiky práce, konkrétně rozdíl mezi výběrovým šetřením pracovních sil a podnikovou statistikou zaměstnanosti, odhady nelegálního výkonu práce imigranty, výstupy dílčího šetření Generálního finančního ředitelství o daních z příjmu fyzických osob odváděných podle § 7 zákona o daních z příjmů, názory expertů regionálních poboček Úřadu práce ČR a zjištěné případy nelegální práce Státním úřadem inspekce práce.

Nelegální práce se v českém hospodářství stala standardní, veřejností je považována za „normální“ praktiku. Nelegální činnosti se dopouští jak zaměstnavatelé, tak i zaměstnanci a osoby samostatně výdělečně činné. Ztráty veřejných rozpočtů jsou představovány v podobě nezaplacení daně z příjmu fyzických osob, sociálního a zdravotního pojištění a na druhé straně zbytečně vyplacenými nepojistnými sociálními dávkami. Zdrojem výskytu nelegální práce v sektoru samostatně výdělečně činnosti je přátelská fiskální politika. V sektoru závislé práce vystupuje jako zdroj na straně zaměstnavatele snaha minimalizovat náklady, která se setkává se snahou zaměstnance zvýšit si příjem, popř. zatajit příjem před exekucí. Významná role připadá na přijetí nerovných podmínek výkonu závislé práce ze strachu o zaměstnání. Na trhu výrobních a služeb jeví zájem zejména nízkopříjmové skupiny obyvatelstva o cenově výhodné produkty a služby, které jsou výstupem nelegální, nezdaněné, práce.

Hlavním cílem projektu **Vytvoření webové aplikace pro projekt MIKOP** bylo vytvoření webové stránky, která by obsahovala tři části - administraci, plánovací a statistickou. Vzniklá databáze by měla umožnit průběžné plánování, zaznamenávání realizace a sledování výstupů z kazuistických seminářů realizovaných v rámci projektu MIKOP a statistické vyhodnocení výstupů z těchto seminářů. Dalším cílem projektu bylo vytvoření webových zpětnovazebních dotazníků za oblasti zaměstnanosti a poradenství, trhu práce a ESF, využitých při pilotáži metodiky projektu a příprava dat zpětnovazebních dotazníků pro statistické zpracování, jejich analýzu, včetně zpracování zpráv k jednotlivým zpětnovazebním dotazníkům za výše uvedené oblasti.

Řešitelem projektu „Metodika individuální a komplexní práce s klienty ÚP ČR“ (MIKOP), bylo Generální ředitelství ÚP ČR, jeho cílem bylo zkvalitnění a sjednocení služeb zaměstnanosti, aby byly poskytovány ve stejné kvalitě a rozsahu na všech pracovištích ÚP ČR.

V průběhu 2. pololetí roku 2015 probíhalo pilotní ověření vytvořené databáze, zjištěné nedostatky byly průběžně konzultovány a upravovány. Webová aplikace bude využívána i po ukončení projektu MIKOP a statistická data budou využita v koncepční činnosti MPSV a ÚP ČR.

Monitorování procesů migrace a politik integrace cizinců na trhu práce a ve společnosti

V rámci této oblasti se VÚPSV, v. v. i., v r. 2015 věnoval zejména indikátorům integrace cizinců z třetích zemí v ČR a začlenění ruské komunity do většinové společnosti, průzkumu veřejného mínění cizinců z třetích zemí o otázkách integrace a jejich náhledů na majoritní společnost a život v ní a spolupráci Úřadu práce ČR se zaměstnavateli při umísťování cizinců z třetích zemí na trh práce ČR s možností dalšího využití pro průběžný monitoring.

Projekt **Indikátory integrace cizinců z třetích zemí v ČR a začlenění ruské komunity do většinové společnosti** navazuje na výsledky dosavadních řešení v dané oblasti. Základním cílem tohoto projektu je moni-

torovat, aktualizovat a zpřesňovat zvolené indikátory integrace cizinců z třetích zemí v ČR. Půlroční aktualizace kvantitativních ukazatelů zahrnuje základní, analytické a srovnávací ukazatele v těchto základních oblastech - pobytové a demografické charakteristiky, zaměstnanost a trh práce, vzdělávání vč. jazykové přípravy a sociální začlenění. Roční aktualizace kvalitativních indikátorů je zaměřena zejména na názory a postoje české veřejnosti k cizincům žijícím na českém území. Zdrojem poznatků kvantitativní části jsou administrativní údaje státní sféry, zdrojem monitoringu kvalitativní části jsou empirická, dotazníková šetření.

Cílem projektu **Průzkum veřejného mínění cizinců z třetích zemí o otázkách integrace a jejich náhledů na majoritní společnost a život v ní** bylo zmapování postojů a názorů sledovaných skupin cizinců z třetích zemí (Ukrajinců, Vietnamců a Rusů) k integraci do české majoritní společnosti, vycházející z detailní analýzy subjektivního vnímání a hodnocení vztahu sledovaných skupin cizinců vůči majoritní společnosti v kontextu jejich vlastního integračního procesu. V rámci projektu bylo realizováno a vyhodnoceno dotazníkové šetření ve vybraných krajských městech České republiky. Jednalo se o první hodnotový průzkum cizinců, jehož výsledky byly obohaceny o poznatky získané sekundární analýzou dostupných relevantních zdrojů. Na základě syntézy poznatků byla formulována zjištění přispívající k rozšíření poznání o integraci cizinců do majoritní společnosti prostřednictvím zmapování hodnotových preferencí cizinců a norem chování a také jejich postojů vůči české majoritě. Zjištění výzkumu byla zadavatelem uplatněna v rámci aktualizované „Konceptce integrace cizinců - Ve vzájemném respektu“ pro rok 2016.

Citlivost vůči xenofobii ze strany cizinců byla v určitých případech ovlivněna také z důvodu nenaplnění jejich představ, které vkládali do svého uplatnění na českém trhu práce. Zaměstnanost cizinců byla zatížena výraznou koncentrací v nekvalifikovaných zaměstnáních a zvýšenou koncentrací ve službách a prodeji, přičemž tímto byly zasaženy více ženy. Jedním ze základních předpokladů úspěšného procesu integrace je důvěra minorit v majoritu. Pocit důvěry byl narušován zejména z důvodu osobních zkušeností cizinců s diskriminací, přičemž lze předpokládat, že vnímání xenofobního chování ze strany majority se kromě individuálního nastavení člověka mění také s délkou jeho pobytu v české společnosti a mírou poznání českého prostředí a orientací v české společnosti. Lze konstatovat, že cizinci před českou kulturou upřednostňují spíše civilizační výdobytky české společnosti.

Na základě dalších zjištění lze vyslovit předpoklad o zvýšené citlivosti některých osob či skupin lidí z řad Ukrajinců a Rusů na to, jakým způsobem byly v ČR mediálně i politicky prezentovány a řešeny záležitosti související se současným konfliktem na Ukrajině. V této oblasti pravděpodobně dochází ke střetům v očekávání těchto cizinců vůči jednání jak politických představitelů ČR, tak jednotlivých médií, prezentujících a zprostředkovávajících informace o tomto dění. Dále byly identifikovány oblasti se sníženou orientací cizinců, mezi něž patří nárok na sociální dávky, školství, nárok na podporu v nezaměstnanosti a další vzdělávání dospělých. Z důvodu nedostatečné znalosti českého jazyka nejen u cizinců s dlouhodobým, ale také s trvalým pobytem, byla zaznamenána preference cizinců v poskytování informací cizincům na úřadech v jejich rodném jazyce, nicméně osvojení si či zlepšení češtiny je nezbytným předpokladem úspěšného procesu integrace cizinců do majoritní společnosti České republiky.

V rámci výzkumu byla pozornost věnována také zmapování spokojenosti cizinců s jejich životem. Mezi faktory ovlivňující sebedůvěru cizinců s jejich životem a jejich možnosti ovlivňovat a řídit vlastní život patřilo jejich postavení na trhu práce, osobní sebedůvěra, jistota pobytového statutu, spokojenost s vlastním životem a národní (neboli etnické) specifikum. Na základě získaných poznatků a formulací efektů a vlivů působících v rámci zkoumané oblasti byly navrženy možné strategie řešení a úkoly směřující k jejich naplnění.

Cílem projektu **Spolupráce Úřadu práce ČR se zaměstnavateli při umísťování cizinců z třetích zemí na trh práce ČR s možností dalšího využití pro průběžný monitoring** bylo zmapování aktuální situace spolupráce ÚP ČR se zaměstnavateli při umísťování cizinců na trh práce ČR. Pozornost se zaměřila na popsání jednotlivých interakcí aktérů, ke kterým při umísťování cizinců na trh práce dochází. V rámci kvalitativního výzkumu byla pozornost věnována i případným regionálním specifickým. V rámci výzkumu proběhlo online dotazování odborných pracovníků všech krajských pracovišť ÚP ČR, fokusní skupiny s pracovníky ÚP ČR a hloubkové rozhovory s vybranými zaměstnavateli a cizinci, kteří využívají nebo využili služeb ÚP ČR.

Získané poznatky přispívají k rozšíření poznatků z oblasti umísťování cizinců na trh práce ČR a k rozšíření informovanosti v oblasti zaměstná-

vání cizinců z třetích zemí, k identifikaci případných rizik, ohrožujících proces integrace, ale také vývoj trhu práce.

Cílem projektu **Migrant Well-Being in Diversity** bylo popsat a zhodnotit životní situace mladých mužů - migrantů v sedmi evropských zemích (ČR, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Německo a Velká Británie). Ve všech těchto zemích byly nejprve zmapovány a vyhodnoceny dostupné informace týkající se cílové skupiny. Následně byli v každé zemi dotázáni zástupci mladých mužů - migrantů ve věku 16–27 let. V rámci projektu se uskutečnila také diskusní setkání s experty, kteří se věnují integraci cizinců, s nimiž byly diskutovány předběžné výsledky projektu. Na základě dat získaných popsáním postupy byly zpracovány jak samostatné analýzy věnující se situaci v každé ze sedmi zemí zapojených do projektu, tak analýza, ve které byly vyhodnoceny údaje získané ve všech zemích podle stanovených témat. V projektu byly shromažďovány i údaje přímo od zástupců cílové skupiny. Celkem se ve všech sedmi zemích uskutečnilo 145 individuálních rozhovorů se zástupci cílové skupiny projektu.

Shromážděné údaje byly využity dvojím způsobem. Na základě poznatků z provedených rozhovorů i ze semináře byla nejprve zhodnocena situace v ČR. Ve výsledném dokumentu byla kromě informací o situaci cílové skupiny a hlavních trendech, případně rizicích spojených s jejich situací, věnována pozornost také politikám zohledňujícím situaci cílové skupiny a možnostem při podpoře integrace mladých mužů - migrantů.

Poznatky z rozhovorů se zástupci cílové skupiny byly sdíleny v rámci celého mezinárodního výzkumného týmu. Získaná data byla pro tyto účely nejprve připravena a byly stanoveny hlavní tematické okruhy identifikované na základě vstupní reflexe získaných údajů. Jednotlivé národní týmy pak zpracovaly tematické analýzy ve vybraných oblastech - vzdělání a zaměstnání (ČR), rodina a partnerské vztahy (Finsko), diskriminace a rasismus (Francie), dosažený status a očekávání (Itálie), sociální síť, přátelé, volný čas anebo sport (Irsko), sounáležitost (pocit sounáležitosti), životní prostředí, identita (Německo) a bezpečnostní otázky, vztahy s úřady a autoritami (Velká Británie).

Při zpracování tematických analýz řešitelé využívali k danému tématu relevantní poznatky získané od zástupců cílové skupiny ve všech sedmi zemích. Na základě těchto informací byla zpracována závěrečná zpráva z projektu a byl vytvořen přehled hlavních oblastí a ukazatelů umožňujících monitorovat možnosti prožití spokojeného života u mladých mužů - migrantů („well-being index“).

Zjištěné poznatky byly v červenci 2015 prezentovány na mezinárodní závěrečné konferenci projektu v Manchesteru a byly publikovány na webových stránkách řešitelských organizací. Na webových stránkách VÚPSV byla vytvořena samostatná sekce, obsahující výstupy mezinárodního řešitelského týmu a českého řešitelského týmu a odkazy na webových stránkách s výstupy partnerských organizací (viz <http://www.vupsv.cz/index.php?p=outputs&site=default>).

Hodnocení politiky sociálních služeb v širší perspektivě

V rámci této oblasti VÚPSV, v. v. i., v r. 2015 věnoval pozornost zejména využívání poznatků sociálního šetření v sociální práci se žadateli o příspěvek na péči a nákladům na poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb.

V rámci realizace projektu **Využívání poznatků sociálního šetření v sociální práci se žadateli o příspěvek na péči** byly uskutečněny rozsáhlé analýzy kvalitativních dat zaměřené na to, jaké faktory ovlivňují, zda a jak jsou poznatky těchto šetření využívány posudkovými lékaři při stanovování stupně závislosti pro účely příspěvku na péči a sociálními pracovníky pro zajištění další pomoci žadatelům o tuto dávku, pokud to jejich situace vyžaduje.

Tématu výkonu sociálního šetření pro účely příspěvku na péči se VÚPSV, v. v. i. věnuje dlouhodobě, což mj. umožňuje zachytit i vývoj v této oblasti v období před a po tzv. Sociální reformě I., tj. mezi léty 2011 a 2014, kdy byl výkon agendy příspěvku na péči převeden z obecních úřadů na Úřad práce ČR. Uskutečňování sociálního šetření bylo v obou případech analyzováno optikou situačního přístupu (tj. na klienta a jeho individuální potřeby, který je aktivně zaměřený na hledání a uplatňování takových postupů při práci s klientem) a procedurálního přístupu (tj. přístupu zaměřeného na správné zvládnutí předepsaného standardizovaného postupu práce s klientem tendujícího k upřednost-

ňování administrativní stránky agendy před přímou sociální prací). V obou sledovaných obdobích byla zjištěna heterogenita mezi pracovišti, kdy na některých pracovištích sociální pracovníci více inklinovali k přístupu situačnímu, na jiných k procedurálnímu. Nicméně došlo k významnému posunu v možnostech uplatňovat jeden či druhý přístup. Výsledky analýz naznačují, že po Sociální reformě I. rostl tlak na uplatňování procedurálního přístupu ke klientům a v souladu s touto preferencí byly nastavovány i pracovní podmínky na jednotlivých pracovištích - vyšší počet klientů na jednoho pracovníka, fragmentarizace procesu řízení o příspěvku na péči a využívání externích sociálních pracovníků pouze pro uskutečnění sociálního šetření, nedostatečné materiální a technické vybavení pro práci v terénu.

Otázka využívání poznatků získaných během sociálního šetření pro účely řízení o příspěvku na péči a pro zprostředkování případné další pomoci žadatelům o tuto dávku či jejich rodinným pečujícím souvisela jak s možností uplatňovat situační přístup k žadatelům o příspěvek na péči, tak i s dalšími faktory. Z hlediska využívání výsledků sociálního šetření posudkovými lékaři Lékařské posudkové služby při OSSZ, byla kromě proceduralismu identifikována i řada dalších překážek (např. struktura záznamu ze sociálního šetření, jednotně využívaná sociálními pracovníky ÚP ČR, je odlišná od struktury základních životních potřeb posuzovaných posudkovými lékaři, vysoká pracovní zátěž posudkových lékařů a relativně nízká časová dotace na zpracování jednoho posudku stupně závislosti pro příspěvek na péči, často absentující komunikace mezi posudkovými lékaři a sociálními pracovníky v zájmu vyjasnění či doplnění zjištění o životní situaci žadatele zachycených v záznamu ze sociálního šetření, sklon k apriornímu vnímání lékařských podkladů pro určení stupně závislosti jako „objektivního“ popisu aktuální situace žadatele, záznamu ze sociálního šetření jako popisu „subjektivního“ a laického). Zásadní překážkou jsou dále nevyjasněné role a kompetence v oblasti výkonu sociální práce na ÚP ČR a na obcích.

Na aspekty kvalitního výkonu sociálního šetření pro účely příspěvku na péči cílí certifikovaná Metodika sociálního šetření v rámci řízení o příspěvku na péči, která byla převzata MPSV k využívání v jeho metodické a konceptní činnosti.

V rámci projektu **Náklady na poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb** bylo v 10 pobytových zařízeních sociálních služeb provedeno šetření rozsahu lékařem indikované a zdravotnickými pracovníky skutečně poskytnuté a vykázané ošetrovatelské a rehabilitační péče na celkovém vzorku 1899 klientů těchto zařízení. Pro kvantifikaci celkových nákladů poskytované ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb byla jako klíčový parametr vybrána struktura klientů v jednotlivých typech pobytových zřízení podle míry závislosti definované stupněm přiznaného příspěvku na péči.

Těžiště analytických prací bylo orientováno na kvantifikaci celkových nákladů na poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče v jednotlivých typech pobytových zařízení sociálních služeb v závislosti na přiznaném stupni příspěvku na péči.

V porovnání se šetřením, které bylo realizováno v r. 2008, vzrostly náklady na poskytování péče v pobytových zařízeních sociálních služeb o cca 2,5 mld Kč. Bohužel zdravotní pojišťovny za tuto péči v r. 2014 podle údajů ze svých jednotlivých výročních zpráv zaplatily pouze 1,21 mld Kč, tedy cca 15 % nákladů ošetrujícími lékaři indikované a ošetrovatelským personálem poskytnuté péče.

Je tedy žádoucí nahradit stávající systém financování ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb prostřednictvím výkonových plateb paušální úhradou za klienta. Na rozdíl od výkonové platby, která představuje mimořádně administrativně náročný systém (manipuluje se s velkým objemem dat, což je spojeno s relativně vysokou chybivostí), který svým způsobem „motivuje k nadprodukcí dodatečných výkonů“, hlavní předností „paušální úhrady za klienta“ je transparentnost, relativní pružnost a administrativní nenáročnost. Obdobným způsobem prostřednictvím paušální platby je hrazena i zdravotní péče v léčebnách pro dlouhodobě nemocné, přitom věková struktura, základní diagnózy a stupeň soběstačnosti u pacientů v léčebnách pro dlouhodobě nemocné a u klientů domovů pro seniory umístěných na ošetrovatelských lůžkách jsou v zásadě obdobné. Výši paušální platby se doporučuje nediferencovat podle míry závislosti, ani podle typu pobytového zařízení a stanovit ji jednotnou pevnou denní sazbou na úrovni 340 Kč denně, což plněm rozsahu odpovídá výši nákladů na poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče. Celkové náklady ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb by tak byly v plném rozsahu financovány ze systému veřejného zdravotního pojištění.

Pokud by zdravotní pojišťovny řádně plnily svoje zákonem definované povinnosti, nebylo by s vysokou pravděpodobností nutno poskytovatelům sociálních služeb v pobytových zařízeních poskytovat žádné dotace (resp. vyrovnávací platby) z veřejných zdrojů, ale naopak by byly vytvářeny základní předpoklady k potřebnému rozvoji těchto služeb tak, aby bylo možno pružně reagovat na očekávané důsledky stárnutí české populace.

Neopodstatněné jsou případné obavy z toho, že by se takto koncipovaný systém financování pobytových služeb sociální péče nepodařilo profinancovat, neboť stát má již dnes ve své kompetenci všechny klíčové atributy systému financování sociálních služeb (registruje všechny poskytovatele sociálních služeb, kteří plní zákonem definované podmínky jejich poskytování, tyto podmínky kontroluje v rámci inspekce kvality sociálních služeb, stanoví kritéria pro přiznání příspěvku na péči, rozhoduje o tom, kdo má na tuto dávku nárok a příspěvek na péči i vyplácí).

Uspořené finanční prostředky (v rozsahu cca 4,3 mld. Kč) mohou být využity k částečné kompenzaci zvýšených výdajů zdravotních pojišťoven na krytí nákladů této péče v pobytových zařízeních sociálních služeb (formou zvýšení plateb státu za státní pojištění). Pokud budou souběžně realizována i další opatření - výplata příspěvku na péči klientům i po dobu pobytu v léčebně pro dlouhodobě nemocné, získají léčebny pro dlouhodobě nemocné cca 546 mil. Kč, o tuto částku budou moci zdravotní pojišťovny snížit svoje platby těmto zařízením (z cca 1300 Kč denně na cca 1090 Kč).

Hodnocení trendů demografického vývoje a možností rodinné politiky v návaznosti na další veřejné politiky čelit jeho sociálním dopadům

V rámci této oblasti se VÚPSV, v. v. i., v r. 2015 věnoval zejména analýze velikosti a struktury skupin osob bez domova a osob vyloučených z bydlení, výzkumu veřejného mínění k nové motivační otcovské dovolené, rodinám s dětmi v ČR - sociodemografické a příjmové analýze a třem pilířům bezpečí.

Cílem projektu **Analýza velikosti a struktury skupin osob bez domova a osob vyloučených z bydlení** bylo zmapovat (v souladu s mezinárodní typologií ETHOS) strukturu osob bez domova a osob vyloučených z bydlení. Velikost a struktura těchto sociálních kategorií byla analyzována v rozdělení na osoby přezívací venku nebo v noclehárně, žijící v azylových domech, osoby přebývající v dalších typech zařízení poskytujících pobytové sociální služby (domy na půli cesty, centra sociálně rehabilitačních služeb, zařízení pro krizovou pomoc), osoby využívající další typy zařízení poskytující ambulantní sociální služby (nizkoprahová denní centra, centra sociálně rehabilitačních služeb, zařízení pro krizovou pomoc, intervenční centra), osoby ohrožované domácím násilím, osoby opouštějící instituce, zejména zařízení ústavní nebo ochranné výchovy pro mládež a osoby bydlicí jinak než v bytech podle definice Sčítání lidu, domů a bytů 2011 (tzn. bydlicí v nouzových objektech, vč. mobilních, v budovách mimo byty, v zařízeních apod.).

U každé skupiny byla zjišťována její struktura především podle věku, rodinného stavu a formy rodinného soužití, vzdělání, ekonomické aktivity a zdravotního stavu, a také souvislost s domácím násilím.

Výzkum veřejného mínění k nové motivační otcovské dovolené reagoval na skutečnost, že v dosavadním systému rodičovské dovolené a rodičovského příspěvku se nedaří plnit jeho dva základní cíle - umožnit rodičům skutečnou volbu délky rodičovské dovolené podle potřeb rodiny a posílit účast otců na (celodenní) péči o nejmenší děti. V rámci nové koncepce rodinné politiky, formulované současnou vládou, je plánováno zavedení nové motivační otcovské dovolené, která by umožnila otcům celodenně pečovat o dítě a nahradit jim v tomto období příjem. Otcové by měli mít možnost čerpat ji navíc vedle rodičovské dovolené a vedle nově zaváděného poporodního otcovského volna. Před zavedením motivační otcovské dovolené zbývá vyřešit řadu otázek ohledně jejích parametrů, jako např. zdroj financování otcovského příspěvku (systém pojištění nebo státní rozpočet), období nároku na motivační otcovskou dovolenou ve vztahu k mateřské a rodičovské dovolené, celková délka motivační otcovské dovolené a způsob jejího čerpání (možnost jejího dělení a případná délka jednotlivých částí).

V zájmu toho, aby motivační otcovská dovolená byla koncipována v souladu s potřebami a zájmy rodičů, bylo provedeno šetření mezi rodiči, kteří mají bezprostřední zkušenost s péčí o dítě v prvních letech po narození. Cílem šetření bylo zjistit postoje rodičů, zejména otců, k zavedení motivační otcovské dovolené, preferovaný způsob nastavení motivační otcovské dovolené s ohledem na výši dávky, způsob a podmínky čerpání nebo současný způsob sladění práce a rodiny především u otců.

Výběrový soubor pro dotazníkové šetření byl konstruován tak, aby byli dotazováni lidé, kteří mají zkušenost s dělbou péče mezi partnery v prvních letech po narození dítěte. Zvolena byla záměrně homogenní cílová populace, definovaná jako rodiče z úplných rodin s dětmi do 6 let, kde dítě žije ve společné domácnosti a oba rodiče mají pouze společné děti.

Celkové výzkum ukázal, že většina rodičů stále zastává názor, že o nejmenší děti (do 1 až 2 let věku) by se měla celodenně starat především matka, zatímco s přibývajícím věkem dítěte roste preference využívání služeb kolektivní péče o děti. Podle srovnání s obdobnými výzkumy z uplynulých dvou desetiletí šetření ukázalo relativně vyšší zájem rodičů se alespoň do nějaké míry v celodenní péči o děti vystřídat, aby dělba péče byla rovnoprávnější a aby oba rodiče měli stejné možnosti sblížit se s dítětem. Preference pro střídání celodenní péče matky a otce je nevyšší v přelomovém období 2–3 let věku dítěte, kdy už respondenti nepovažují výhradní péči matky za nezbytnou, shledávají jako možné či žádoucí její zapojení na pracovní trh a zároveň ještě (částečně) pochybují o vhodnosti celodenního využívání zařízení kolektivní péče. Z těchto důvodů se zájem o motivační otcovskou dovolenou, čerpanou dle deklarací respondentů nejlépe nepravidelně po částech, a s finanční náhradou mzdy odpovídající alespoň 70–80 % předchozího platu, ukázal jako poměrně velký. Preference ohledně věku dítěte, ve kterém by se otcové nejraději svým dětem formou motivační otcovské dovolené věnovali, je nejčastěji v období 1–3 let věku dítěte.

Ohledně celkové délky motivační otcovské dovolené je rovnoměrně silný zájem o dvouměsíční i tříměsíční variantu. Čerpat motivační otcovskou dovolenou vcelku (celé 2–3 měsíce najednou) preferuje pouze 9 % dotázaných. Více než polovina respondentů preferuje čerpání po jednotlivých dnech nepravidelně, což lze interpretovat spíše jako „pomoc matce v případě potřeby“. Hlavní přínos motivační otcovské dovolené je spatřován ve sblížení otce s dítětem a v rovnoměrnější dělbě péče o dítě. Zapojení (návratu) matky na trh práce je příkládán menší význam.

Záměrem projektu **Rodiny s dětmi v ČR - Sociodemografická a příjmová analýza II** bylo vypracovat podrobnou demografickou a ekonomickou analýzu rodin s nezaopatřenými dětmi podle krajů za účelem zjistit, jak tyto rodiny zvládají po ekonomické stránce specifické situace v rámci rodinného cyklu, ve kterých se mění potřeby dětí a rodin, nebo které jsou podmíněny typem rodin a socioprofesionálním postavením rodičů. Sledovány jsou zejména zdroje a struktura příjmů a výdajů rodin různého typu (dostatečnost příjmů, závislost na sociálních příjmech a struktura výdajů s ohledem na náklady na děti). Analýza finanční situace rodin z pohledu příjmů a výdajů zohledňuje rozdíly dle úplnosti rodiny, dle počtu a věku dětí a dle počtu ekonomicky aktivních členů.

Data pro demografickou i příjmovou analýzu byla poskytnuta Českým statistickým úřadem. Pro analýzu ekonomické situace domácností projekt využívá data šetření SILC při sledování struktury příjmů, případně míry chudoby. Pro analýzu výdajů ve vztahu k příjmům domácností slouží statistika rodinných účtů, doplněná terénním empirickým šetřením. Šetření se soustředilo na úplné a neúplné rodiny s předškolními a školními dětmi.

V demografické části navazovala na stručný nástin populačního vývoje v krajích samotná analýza rodin zaměřená podrobněji na jejich strukturu z hlediska úplnosti, počtu dětí, věku dětí a ekonomické aktivity rodičů. Analýza se opírala o agregovaná data ze SLBD 2011. Obecně lze říci, že v krajském srovnání dle všech studovaných charakteristik se významně vydělují na jedné straně Kraj Vysočina a Zlínský kraj, kde je vyšší podíl rodinných domácností a úplných rodin, které mají zároveň častěji dvě i více dětí, protipól představují zejména Karlovarský kraj, Ústecký kraj a hl. město Praha.

Příjmová analýza poukázala na lepší situaci úplných rodin oproti rodinám neúplným, a to při porovnání příjmu celé domácnosti i při přepočtu příjmu na osobu. Zásadním faktorem, který určuje příjem rodiny, zůstává ekonomická aktivita rodičů. Péče o dítě do 5 let věku je většinou spojena s ekonomickou neaktivitou (jednoho) rodiče. V rodinách, kde žije alespoň jedno šestileté a starší dítě, již jasně převažují oba výdělečně činní rodiče. Význam sociálních dávek v rozpočtu rodiny roste v rodi-

nách, kde zcela chybí pracovní příjem, případně je nízký. Příjmy mimo pracovní sféru hrají mnohem vyšší roli v rodinách samoživitelů než v úplných rodinách. Vyjít s příjmem je obtížné pro většinu rodin s dětmi, „velké obtíže“ pociťují relativně častěji osamělí rodiče. Mezi jednu z nejvyšších výdajových položek rodin patří náklady na bydlení. Pro řadu rodin je dále problematické i finanční zajištění vybraných běžných školních i volnočasových aktivit dětí.

Podle dotazníkového šetření příjmy rodin charakterizují nerovnosti mezi pracovními příjmy mužů a žen (s dopady na dělbu práce a další oblasti) a nerovnosti celkových příjmů v úplných a neúplných rodinách. To má dopady na větší (subjektivní) obtíže při zajišťování nákladů na děti u samoživitelů oproti úplným rodinám, počínaje již náklady na jejich vzdělávání. Rodiče nezletilých dětí většinou neprožívají velké napětí mezi rodinou a zaměstnáním, nicméně požadují lepší dostupnost zaměstnání nekolidujících s rodinnými povinnostmi a přitom zabezpečujících potřeby rodin a jejich ekonomickou autonomii. Empirické šetření potvrdilo malou míru využívání flexibilních forem práce jako nástrojů sldování rodiny a zaměstnání. Rodinné dávky podle deklarací dotázaných neměly být vypláceny plošně, ale ani by neměly mít charakter dávek sociálních (chudinských). Současně jsou požadovány změny v rodinných dávkách, a to spíše jejich zvýšení (hlavně matkami - samoživitelkami), než změny jejich parametrů. Obecně se ukázala setrvačnost stereotypů, jako je tříletá délka rodičovské dovolené využívané matkou a následná práce obou partnerů na plný úvazek.

Cílem projektu **Tři pilíře bezpečí** bylo vybudovat inovativní systém práce s celou rodinou ohroženou domácím násilím, který bude chránit zájmy dítěte a poskytovat ohroženým dětem a jejich rodinám komplexní a citlivou pomoc. Podle odhadů jsou děti až v 90 % případů domácího násilí jeho svědky. Tyto děti jsou ohrožené syndromem CAN, přesto pro ně v ČR neexistují dobře dostupné specializované služby, ani způsoby práce, které by jim pomohly vyrovnat se s důsledky domácího násilí. Dítě je často i po rozchodu rodičů nadále poškozováno jejich konfliktem a necitlivými intervencemi institucí.

VÚPSV, v. v. i., se jako partner projektu věnoval rešerším a studiu domácích a zahraničních odborných studií na téma domácího násilí, zaměstnanci se účastnili všech odborných workshopů a kulatých stolů pořádaných příjemcem grantu. V rámci kvalitativní části výzkumu proběhly rozhovory s experty na problematiku domácího násilí a byla provedena celá řada rozhovorů s mladými dospělými, kteří jako děti zažili domácí násilí. Cílem těchto rozhovorů bylo dozvědět se co nejvíce o tom, jak jako děti domácí násilí prožívaly, vnímaly, co jim tehdy pomáhalo, jaké dopady na jejich život domácí násilí mělo a má apod. Poznatky získané z rozhovorů a z fokusních skupin budou v následujícím období využity nejen při tvorbě závěrečné výzkumné zprávy, ale budou i oporou pro nastavení pomoci dětským klientům.

Hodnocení trendů v rozvoji kapacity veřejné správy a vládnutí ve vztahu k sociální politice

V rámci této oblasti se VÚPSV, v. v. i., v r. 2015 věnoval dlouhodobé strategii rozvoje sociálních služeb na území města Písku jako obce s rozšířenou působností do r. 2030 a přenesení některých posudkových kompetencí v nepojistných sociálních systémech mimo lékařskou posudkovou službu.

V rámci projektu **Dlouhodobá strategie rozvoje sociálních služeb na území města Písku jako obce s rozšířenou působností do r. 2030** byl nastíněn základní vývojový trend, který v této oblasti lze v následujících letech očekávat. Stárnutí populace je nezvratným sociálně ekonomickým jevem, který klade řadu výzev celé společnosti. V rámci střednědobého plánování sociálních služeb nelze řadu těchto trendů dostatečným způsobem pochytit, a proto je zpracování této dlouhodobé strategie významným počinem, který odráží především demografické, ekonomické a sociální skutečnosti, a který umožní jednotlivé potřebné kroky a řešení připravovat v dostatečně dlouhém časovém předstihu.

Podle zpracované projekce vývoje obyvatelstva ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Písek bude v následujících letech do r. 2050 počet obyvatel klesat. Ve struktuře obyvatelstva lze očekávat výrazné změny - počet obyvatel v předproduktivním a produktivním věku klesne, počet osob v poproduktivním věku vzroste. Tento vývoj

bude pokračovat i v následujícím období do r. 2050 a bude vyžadovat zajištění potřebné kapacity služeb dlouhodobé sociální a zdravotní péče. Stárnutí populace se v příštích letech projeví i v nárůstu počtu příjemců příspěvku na péči.

Vybavenost správního obvodu Písek jako obce s rozšířenou působností službami sociální péče je v porovnání s ostatními správními obvody obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji na velmi dobré úrovni. Největší rezervy lze spatřovat z hlediska vybavenosti v oblasti terénních služeb, rozvoj tohoto typu služeb by měl v následujících letech představovat jednoznačnou prioritu pro zřizovatele a poskytovatele sociálních služeb i vzhledem k aktuálním trendům při poskytování sociálních služeb v Evropě.

Očekávané demografické trendy i změny ve struktuře forem poskytovaných služeb budou vyžadovat i zvýšení počtu sociálních pracovníků a ošetrovatelského personálu. Bude proto potřebné zahájit jednání s odborem školství Krajského úřadu Jihočeského kraje a vedením Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích o zvýšení počtu studentů ve studijních oborech zaměřených na oblasti sociální práce a ošetrovatelské péče tak, aby v následujících letech měli stávající (i potencionální budoucí) poskytovatelé sociálních služeb k dispozici dostatek odborně vzdělaného personálu. Současně je vhodné ve spolupráci s kontaktním pracovištěm Úřadu práce ČR v Písku připravit vhodné rekvalifikační programy pro zájemce o zaměstnání v těchto perspektivních oborech.

V oblasti služeb sociální prevence a sociálního poradenství by ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Písek měla být k dispozici základní síť aktivit a služeb sociální prevence (v širším slova smyslu), a to místa prvního kontaktu, kde každý klient může získat první informace o formách řešení své situace, kontaktní centra pro lidi se závislostmi (zejména na drogách), nízkoprahové kluby pro mládež, nízkoprahová střediska pro uživatele drog, k dispozici by rovněž měli být sociální pracovníci na ulici (tzv. streetworkeri), služby krizové pomoci pro dospělé, děti, matky s dětmi, pro osoby bez přístřeší a pro oběti násilí, střediska rané péče, občanské poradny a specializované poradny pro osoby se závislostmi (zejména na drogách), pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, pro problémovou mládež, k dispozici by měla být právní poradna, poradna pro otázky finanční gramotnosti, linka bezpečí a linka důvěry a celý komplex služeb azylové pomoci (noclehárny, azylové domy, domy na půli cesty, chráněné bydlení, apod.). K dispozici by rovněž měla být dostatečná kapacita podporovaného zaměstnání, kde bude nutná spolupráce s ÚP ČR. Cílem takto vybudované sítě aktivit a služeb sociální prevence by mělo být prioritně usilovat o podporu sociálního začleňování, a to zejména v oblasti poskytování dávek, při aktivaci klientů na trhu práce prostřednictvím nabídky veřejně prospěšných prací, při zvyšování kvality jejich bydlení nebo při zlepšování podmínek přístupu ke vzdělávání.

Cílem projektu **Analýza přenesení některých posudkových kompetencí v nepojistných sociálních systémech mimo lékařskou posudkovou službu** bylo hledání možných variant řešení, a to bez budování systému lékařské posudkové služby u jiných orgánů nebo organizací a beze změny pojetí příspěvku na péči na pojistnou dávku s tím, že její výplatu by zabezpečovala ČSSZ.

Na úseku lékařské posudkové služby ČSSZ (LPS) pracovalo k 31. 12. 2014 fyzicky 508 lékařů, průměrný pracovní úvazek činil 0,71. Z celkového počtu lékařů však bylo 251 příjemců starobního důchodu, pouze 20 lékařů bylo mladších 40 let, celkem 18,8 % lékařů bylo starších 70 let, a proto by jim v souvislosti s přijetím zákona o státní službě měl skončit služební poměr. Průměrná doba trvání jednoho posudkového řízení např. pro účely přiznání příspěvku na péči činí v současné době 53 dní, od r. 2012 vzrostla o 8 dní. Tyto skutečnosti svědčí o tom, že ponechání všech posudkových kompetencí v nepojistných sociálních systémech v LPS bude ve velmi krátké době znamenat kolaps celého tohoto systému, vzroste průměrná doba trvání jednoho posudkového řízení, vzroste počet posudků zdravotního stavu v nepřítomnosti klienta, sníží se kvalita posudků a v důsledku toho vzroste kritika ze strany klientů i odborné veřejnosti. Je proto nutno urychleně realizovat určitou „náborovou“ kampaň, jejímž cílem by mělo být změnit věkovou strukturu lékařů LPS a usilovat o zvýšení prestiže posudkového lékařství jak v celém spektru lékařských oborů, tak i mezi širokou veřejností.

Dalším řešením, které by mohlo po přechodnou dobu uvedené negativní trendy oddálit, by bylo zvýšení věkové hranice 70 let pro skončení služebního poměru pro lékaře LPS alespoň po přechodnou dobu tak, aby v souvislosti s přijetím zákona o státní službě služební poměr mohl i nadále pokračovat. Během této doby by však bylo nutno odborně

vyškolit dostatečný počet zdravotně sociálních pracovníků, kteří by následně některé kompetence lékařů LPS mohli převzít.

Vedle těchto návrhů je nutno hledat i další opatření, která by přispěla k zefektivnění činnosti LPS. Tato opatření se však nepodaří realizovat v nejbližším období, neboť jejich realizace bude vyžadovat změnu příslušných ustanovení právních norem. Ukazuje se však, že základní principy celého řešení by měly být realizovány po dílčích krocích tak, aby na získané poznatky bylo možno operativně reagovat.

V první etapě lze uvažovat o realizaci přenosu posudkových kompetencí na úrovni první instance správního řízení, kde v současné době zdravotní stav hodnotí OSSZ a rozhodují krajské pobočky Úřadu práce ČR. V rámci odvolacího řízení se v této etapě doporučuje zachovat stávající kompetence jak z hlediska posuzování zdravotního stavu, tak i z hlediska samotného rozhodovacího procesu. Následně po vyhodnocení získaných zkušeností lze uvažovat o dalších krocích na této úrovni.

Zdravotní stav každého pacienta zná nejlépe jeho praktický lékař, doporučením plynoucím z projektu tedy je, aby zdravotní stav pro účely hodnocení nároku na přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením ohodnotil a podklady pro příslušnou krajskou pobočku Úřadu práce ČR zpracoval tento praktický lékař. Zdravotní stav každého pacienta s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí nebo těžkého sluchového postižení anebo těžkého zrakového postižení zná nejlépe jeho odborný lékař - specialista (dle druhu zdravotního postižení), doporučením plynoucím z projektu tedy je, aby zdravotní stav pro účely hodnocení nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku ohodnotil a podklady pro příslušnou krajskou pobočku Úřadu práce ČR zpracoval tento odborný lékař - specialista.

Na základě zkušeností s vývojem výdajů na dávky nemocenského pojištění se ukazuje, že je nezbytné se všemi lékaři, kteří svými rozhodnutími ovlivňují vývoj sociálních výdajů, uzavírat smlouvy, které by jasně definovaly podmínky, za nichž by tito lékaři mohli svým pacientům vypisovat pracovní neschopenky a popř. i průkazy osob se zdravotním postižením nebo příspěvky na zvláštní pomůcky (např. elektronická komunikace s ČSSZ, popř. i s UP ČR, lhůty pro vyřízení jednotlivých případů, sankce při porušení smluvního vztahu). Na obdobném principu mají dnes prakticky všichni lékaři uzavřeny smlouvy se zdravotními pojišťovnami, tato forma „vzájemné spolupráce“ by proto měla být promítnuta i do vztahu k orgánům sociálního zabezpečení.

Souhrnně je možno konstatovat, že systém lékařské posudkové služby stojí v současné době - především vzhledem k věkové struktuře lékařů - na rozcestí. Očekávané demografické trendy budou na tento systém klást zvýšené nároky, na které tento systém není v současné době připraven.

Monitorování vývoje sociálního dialogu a pracovních podmínek

V rámci tohoto projektu se v r. 2015 VÚPSV, v. v. i. podílel na řešení výzkumných projektů Sociální podmínky v městské hromadné dopravě v České republice, EurWORK (European Observatory of Working Life) a EMCC (European Monitoring Centre on Change) - spolupráce s Evropskou nadací pro zlepšení životních a pracovních podmínek v rámci celoevropské sítě observatoř a Analýza využití Evropského nástroje mikrofinancování a analýza možností zvýšení účasti ČR v ose mikrofinancování a sociální podnikání.

Projekt **Sociální podmínky v městské hromadné dopravě v České republice** je součástí celoevropského projektu EVA realizovaného německou Europäische Akademie für umweltorientierten pro pracovní skupinu Urban Public Transport v rámci Social Dialogue Committee for the road transport sector. Projekt je zaměřen na organizaci provozu městské hromadné dopravy (MHD) v jednotlivých členských státech EU a vlivem organizace provozu MHD na pracovní podmínky zaměstnanců, zejména řidičů. Důležitou otázkou je, zda se liší pracovní podmínky řidičů ve firmě, která provozuje MHD na základě přímého zadání, nebo na základě vítězné nabídky ve veřejném výběrovém řízení.

VÚPSV, v. v. i. v rámci projektu připravil analýzu městské hromadné dopravy v České republice. Základem práce byly tři případové studie - za Dopravní podnik hlavního města Prahy, a. s., Plzeňské městské dopravní podniky, a. s. a ARRIVA Group. V rámci případových studií proběhlo několik expertních rozhovorů s managementem zmíněných firem a s představiteli odborů. V České republice převažuje provozování MHD na základě přímého zadání, řada dopravních firem je navíc čas-

tečně nebo zcela vlastněna obcemi, které si MHD objednávají. Na pracovní podmínky řidičů však nemá toto uspořádání větší vliv. Odvětví se dlouhodobě potýká s nedostatkem řidičů, v sektoru dochází ke generační obměně, avšak pro mladé není povolání řidiče MHD dostatečně atraktivní, a naopak o řidiče MHD je velký zájem i v jiných typech silniční dopravy (zejména v sektoru nákladní dopravy) a v zahraničí, takže odvětví čelí klesajícímu počtu řidičů. Dlouhodobým řešením je reforma vzdělávacího systému (zejména podpora učňovského školství), krátkodobým řešením je zlepšení pracovních podmínek, zejména mzdových. Díky omezené nabídce pracovní síly v odvětví tak existuje značný prostor pro vylepšení pracovních podmínek řidičů, a to bez ohledu na způsob organizace provozu MHD.

VÚPSV, v.v.i. pokračoval i v r. 2015 v zapojení do **EurWORK (European Observatory of Working Life)** a **EMCC (European Monitoring Centre on Change)**, které jsou součástí celoevropské sítě observatoř vytvořených Evropskou nadací pro zlepšení životních a pracovních podmínek. Jejich cílem je shromažďovat, analyzovat a šířit informace o industriálních vztazích, pracovních podmínkách a změnách na trhu práce. Výstupy jsou primárně určeny organizacím sociálních partnerů jak na evropské, tak na národní úrovni, vládním organizacím, institucím EU a široké odborné veřejnosti.

EurWORK je zaměřena na shromažďování informací o industriálních vztazích, tedy na sociální partnery, kolektivní vyjednávání a na pracovní podmínky v nejširším slova smyslu, jako je pracovní doba, odměňování, organizace práce, zdravotní stav zaměstnanců, kariérní a profesní rozvoj, slaďování rodinného života s prací, aj. V rámci této observatoře byly v roce 2015 za tímto účelem zpracovávány studie Flexibilní formy odměňování, Vzorce pracovní doby a dlouhodobé udržení pracovní aktivity zaměstnanců, Reprezentativita sociálních partnerů na národní úrovni, Sociální mobilita, Sociální bydlení, Prodloužení doby pracovní aktivity zaměstnanců prostřednictvím flexibilních důchodových schémat, Čtvrtletní monitoring pracovních vztahů, trhu práce a pracovních podmínek v České republice, Roční přehled pracovní doby a mezd, Důvěra veřejnosti v odbory - výsledky průzkumů veřejného mínění v letech 2004 až 2014, Spokojenost s prací českých zaměstnanců mírně klesá - výsledky průzkumů veřejného mínění v letech 2004 až 2014 a Reprezentativní studie sociálních partnerů ve vybraných odvětvích jako je cukrovarnictví, poštovní služby, stavba lodí, železniční a veřejná doprava, dobývání surovin.

EMCC je zaměřeno na monitoring trhu práce, tedy na zaměstnanost a nezaměstnanost a na monitorování změn na trhu práce v důsledku restrukturalizace ekonomiky. Tato činnost spočívá v průběžném monitorování informací v českém denním tisku a jiných dostupných informačních médiích s cílem shromažďovat a vyhodnocovat informace o změnách na trhu práce (vznik nových pracovních míst, útlum, přesun nebo zrušení stávajících pracovních míst) v České republice. V rámci observatoře byly zpracovány studie Odvody zaměstnavatelů na sociální zabezpečení a dlouhodobé udržení pracovní aktivity zaměstnanců, Monitoring vzniku a rušení pracovních míst v českých podnicích, Nodržování pracovních podmínek u agenturních zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných a Přehled legislativních a nelegislativních opatření zmírňujících dopady restrukturalizace.

Cílem projektu **Analýza využití Evropského nástroje mikrofinancování a analýza možností zvýšení účasti České republiky v ose mikrofinancování a sociální podnikání** bylo prozkoumat možnosti mikrofinancování v České republice s důrazem na mikropodniky, tedy podniky s 0-9 zaměstnanci. Popis se týkal veřejných i soukromých úvěrových a záručních finančních nástrojů.

V rámci projektu byly popsány veřejné i soukromé úvěrové a záruční finanční nástroje, které jsou v současné době dostupné v České republice (ze zahraničních i národních zdrojů). Ukázalo se, že řada finančních nástrojů nabízených z veřejných zdrojů je pro mikropodniky reálně nedostupná (z důvodu příliš vysoké jistiny, která neodpovídá potřebám mikropodníků, administrativní náročnosti, důrazem kladeným na inovace atd.), a to přesto, že tyto nástroje jsou přímo zaměřeny na malé a střední podniky, resp. mikropodniky. V soukromém sektoru sice banky dosud nenabízejí úvěrové a záruční produkty vhodné pro mikropodniky (velká míra rizika), avšak začínající mikropodnikatel může využít nových soukromých nástrojů - peer to peer půjček či crowdfundingu. Obecně je sice současná nabídka finančních nástrojů pro mikropodniky omezená, avšak, jak ukazují výsledky analýzy, nejdůležitějším kritériem pro nalezení vhodného finančního nástroje umožňujícího „rozjezd“ mikropodnikání, je kvalitní podnikatelský záměr.